

В. М. Панцелеенка

Навук. кiр. **К. Л. Хазанавы,**

канд. фiлал. навук, дацэнт

ВОБРАЗЫ НАСЯКОМЫХ У БЕЛАРУСКІХ ПРЫКАЗКАХ І ПРЫМАЎКАХ

Беларускі народ стварыў і захаваў праз многія пакаленні шматлікія прыказкі і прымаўкі – лаканічныя выказванні-афарызмы, якія, выступаючы свайго роду абагульненнем багатага жыццёвага вопыту, адлюстроўваюць менталітэт і светапогляд народа, яго псіхалогію і культуру, этычныя і эстэтычныя ідэалы. Адна са стылістычных уласцівасцей беларускіх прыказак і прымавак – іншасказальнасць. За вобразамі прыроднага свету ў парэміях часта хаваюцца розныя з’явы і адносіны, наяўныя паміж людзьмі. Беларускі парэміі напоўнены вобразамі жывёл і птушак [1]. Вобразы насякомых сустракаюцца ў беларускай фальклорнай прыказкавай спадчыне радзей: *Ведай, цвіркунок, свой куток* [2, с. 112]. У беларускіх прыказках ужываюцца вобразы насякомых, добра знаёмых беларусам. За кожным вобразам ў прыказках замацавана пэўная ўласцівасць: *З-за блох не кінеш кажуха* [2, с. 220]. Такое непрыемнае насякомае, як блыха, у прыказках абазначае штосьці маленькае, але важнае і значымае.

Некаторыя вобразы сустракаюцца ў некалькіх прыказках. Папулярны ў беларускіх парэміях вобраз пчалы. Вобраз падаецца за асобу працавітую, адказную за свае справы. З вобразам пчалы можна параўнаць працавітую жанчыну, якая старанна працуе дзеля сваёй сям’і. Нездарма ўзнікла выслоўе: *На Беларусі пчалы як гусі <мёд кашамі носяць>* [2, с. 332]. Прыказка перадае заміланне да роднага краю. Выраз сведчыць пра гісторыю Беларусі, дзе спрадвеку людзі займаліся пчаларствам, а ў некаторых раёнах на адну сялянскую сям’ю прыходзілася тры пчаліныя сям’і [2, с. 332]. Ёсць у беларускім фальклоры выраз пра ўсю пчаліную сям’ю: *Не пад тую дудку пчалка скача, што чмель ладзіць* [2, с. 378]. У іншай парэміі задзейнічаныя розныя насякомыя: *За пчалкаю – у мёд, за жуком – у гной* [2, с. 210]. У адрозненне ад пчалы, вобраз жука ў беларускіх прыказках не такі станоўчы: *Малы жук, ды вялікі гук* [2, с. 316]; *На чужой старане і жук мяса <і старая баба – маладзіца>* [2, с. 352].

Не мог абысціся беларускі фальклор без камара. З дапамогай гэтага насякомага ў парэміях уяўляецца маленькая, але вынослівая істота: *На чужыне і камар загіне* [2, с. 354]. Вобраз камара ў іншай прыказцы дапамог намалюваць гультая, які заўсёды шукае сабе адгаворкі, каб не рабіць справы: *Яму раницаю росна, у поўдзень млосна, а ўвечары камары кусаюць* [2, с. 629]. Беларускія прыказкі трапна перадалі ўласцівасці асобных насякомых. Надакучлівасць мух стала вобразнай асновай прыказак: *Няма злей асенняй мухі і дзеўкі-векавухі* [2, с. 402]; *Увосень і мухі робяцца пякучымі* [2, с. 512]. І ў іншых выразях муха – адмоўны вобраз: *Як у роце завяне, дык і муха не загляне* [2, с. 436]; *Добра сабаку і муха* [2, с. 178]; *Чорт з голаду і мухі еў* [2, с. 583].

Такім чынам, вобразы насякомых метафарычна называюць у прыказках і прымаўках пэўныя якасці чалавека. У беларускіх прыказках і прымаўках сустракаюцца вобразы мухі, камара, пчалы.

Літаратура

1 Хазанавы, К. Л. Зааморфныя вобразы ў беларускіх прыказках і прымаўках / К. Л. Хазанавы // Пытанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі. Вып. 26 / Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі ; навук. рэд. А. І. Лакотка. – Мінск : Права і эканоміка, 2019. – С. 327–332.

2 Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Гродна : ГрДУ, 2011. – 695 с.